

Gonçal Castelló, una vida rica i plena

L'1 de febrer passat
morí a Barcelona
l'escriptor, periodista,
advocat i procurador
Gonçal Castelló
i Gómez-Trevijano.
El seu traspàs deixa,
però, el record del seu
compromís polític amb
els Països Catalans.
Josep-Lluís
Carod-Rovira, secretari
general d'Esquerra
Republicana
de Catalunya,
en fa una semblança
per a EL TEMPS.

Wilson era escollit president dels Estats Units i el Titanic naufragava en alta mar, mentre G. B. Shaw escribia *Pigmalió*. A Barcelona, Rovira i Virgili publicava la primera sèrie de la *Història dels moviments nacionalistes* i Domènech i Muntaner *Conservació de la personalitat de Catalunya*; a Perpinyà, apareixia *L'idée régionaliste*, de Joan Amade; a Maó, Andreu Ferrer signava l'article "Pas al regionalisme", a *La Roqueta*; a Reus, l'anarquista Joan Montseny iniciava la sèrie d'articles "Per Catalunya"; a València, veien la llum els periòdics *Lo crit valencià* i *Pensat i Fet*, la revista fallera més popular. A Gandia, un 9 d'octubre, naixia, com el País Valencià, Gonçal-Dionís Castelló i Gómez-Trevijano. Era el 1912.

Gonçal Castelló, xic de casa bona de la Safor, heretà del seu avi matern la cultura progressista i la mirada crítica que van acompanyar-lo tota la vida. Instal·lat, sent encara un xiquet, a València, amb tota la família, va ser educat als maristes i és aquí on s'interessà per la llengua i la cultura franceses. A les acaballes de la dictadura de Primo de Rivera, ingressà a la universitat, a fer-hi estudis de dret, filosofia i lletres. Va ser un dels fundadors de la Federació Universitària Escolar (FUE) i a les velles aules del carrer de la Nau va conèixer Manuel Sanchis Guarner, aleshores l'exponent més inquiet d'un incipient nacionalisme d'esquerra, així com Josep Renau i Francesc Carreres de Calatayud.

Castelló militava, aleshores, a les Joventuts Comunistes i llegia amb avidesa tant les obres del mite valencià del moment, Blasco Ibáñez, com la premsa catalanista i esquerrana que arribava de Barcelona. En plena República va ser destinat, com a professor de francès, a

l'Institut de Felanitx, on va conèixer Andreu Crespí, l'intel·lectual nacionalista i d'esquerra mallorquí. Es aquest que, com recordà Francesc Viadel, li va fer llegir el primer llibre en català –*L'illa de la calma*, de Santiago Rusinol– i li parlà, per primer cop, de la idea de Països Catalans i de la unitat de la llengua.

Eren anys de passió política i plenitud cultural. Gonçal Castelló, fascinat per *Nueva Cultura*, arribà a tractar personalment Louis Aragon, en una època en què la influència comunista era molt gran entre els joves europeus. L'esclat de la guerra l'inxampà a Madrid, on preparava oposicions i es reunia amb altres valencians, al Cafè Broadway de Callao. Lluitador antifeixista, va arribar a ser nomenat cap de l'estat major de la 54 Divisió de l'Exèrcit Republicà. Va resistir fins al darrer moment, al port d'Alacant, fins a ser internat al camp de concentració d'Albatera, d'on s'escapà. Empresonat, primer un mes i més tard set anys llargs, va ser desterrat, finalment, a Madrid, ciutat en la qual passà molts anys de la seva vida i va anar madurant la seva presa de consciència nacional.

Durant molts anys, va treballar al bufet madrileny de l'advocat reusenc Antoni Pedrol Rius. Convertit també en procurador dels tribunals, sovintejà la defensa de catalans i bascos davant el nefast Tribunal d'Ordre Públic (TOP). L'aparició de *Nosaltres els valencians* (1962), de Joan Fuster, va confirmar la pròpia evolució intel·lectual i política. L'impacte de l'obra va ser tan gran que no parà fins a conèixer personalment Joan Fuster, gràcies a la intervenció de Vicent Ventura. El llibre i les converses amb Fuster van esdevenir, decididament, l'element espiritual imprescindible per sobreviure a la Meseta. Allà, al 1969, es va

constituir la colla Tirant lo Blanc, integrada, fonamentalment, per valencians i altres compatriotes de Catalunya i les Balears. Castelló n'era el "Gran Manifasser", que conduïa les tertúlies al voltant d'una bona taula. Tot havia començat en to festiu amb la projecció privada d'un film valencià del 1932, en la nostra llengua: *El fava de Ramonet*.

Els anys setanta són l'escenari del naixement de Gonçal Castelló com a escriptor, a una edat ja poc habitual. La seva dimensió de memorialista i narrador es manifesta amb títols com ara *Viu a Madrid*, *Dia a dia des dels Països Catalans*, *Sumaríssim d'urgència* i *La clau d'un temps*, als quals seguiran altres obres en la dècada posterior. És l'època que s'embranca en l'aventura d'"Els Quaderns del Gorg", apareguts, simbòlicament, el 9 d'octubre de 1973, rebuts com una alenada d'aire fresc, enmig del desert de publicacions en català.

Gonçal Castelló va desplegar una activitat intensa cultural i política, com a escriptor i com a ciutadà, plenament identificat ja en l'independentisme d'esquerra. Militant, aleshores, del PSAN, escrivia regularment al setmanari *Canigó* i en altres mitjans, mentre anava adquirint un reconeixement públic que li feia merèixer "l'estelada d'or", atorgada també a Tísner, Jordi Carbonell i Gabriel Xammar. Quan, el 29 de juny del 2002, Castelló agafava el carnet de militant d'ERC, en un acte públic, als vuitanta-nou anys, era ja "l'avi Gonçal". Ben vestit, presumit, amb una elegància no gens ostentosa, la seva barbata blanca i el bastó li donaven un aire de distinció i d'autoritat. Cansat i emocionat, tenia aquella lluisor d'ulls que només donen la il·lusió i el convenciment. El pas dels anys mai no va aconseguir de corbar-li l'esquena de la dignitat. Havia perdut la guerra, però no un país. Així vaig recordar-ho, el passat 3 de febrer, al tanatori de les Corts, en acomiadar les seves despulles. Ha mort Gonçal Castelló, un home fidel al seu poble i, com deia la seva esquela familiar, "advocat i escriptor català". De Gandia...

Josep-Lluís Carod-Rovira
Secretari general d'ERC

